

ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ ORANLARINDAKİ ARTIŞ CARİ AÇIĞA ÇÖZÜM OLABİLİR Mİ?

CAN SPECIAL CONSUMPTION TAX INCREASE BE SOLUTION TO CURRENT DEFICIT?

Ahmet UĞUR *

Yusuf Ekrem AKBAŞ **

Mehmet ŞENTÜRK ***

Özet

Bu çalışmada, 2005:01-2011:12 döneminde, "Cari Açık" ile "Özel Tüketim Vergisi" (ÖTV) gelirleri arasında ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Bu bağlamda, her iki değişkene ait serilerin Phillips-Perron (PP) ve Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin (KPSS) birim kök testleri sonucunda her iki serinin de birinci farkları alındıktan sonra durağan hale geldikleri sonucuna varılmıştır. Bunun dışında değişkenler arasında nedenselliği tespit etmek amacıyla Granger ve Dolado-Lütkepohl Granger nedensellik testleri yapılmıştır. Bu bağlamda; cari açıktan ÖTV'ye doğru bir nedensellik tespit edilirken, ÖTV'den cari açığa doğru bir nedensellik tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Cari Açık, Özel Tüketim Vergisi, Dolado-Lütkepohl.

JEL Sınıflandırması: E62, F32, H21.

Abstract

In this study, the period of 2005:01-2011:12, "Current Deficit" and "Special Consumption Tax" (SCT), whether or not the relationship between income tested. In this context, the series for both variables Phillips-Perron (PP) and Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin (KPSS) unit root tests, as a result become stationary after first differences of both series, they also concluded. In addition, in order to determine the causality between the variables and the Dolado-Lütkepohl Granger causality tests are completed. In this context, the current account deficit were detected in SCT, causality, causality from current deficit could not be identified Special Consumption Tax.

Keywords: Current Deficit, Special Consumption Tax, Dolado-Lütkepohl.

JEL Classification: E62, F32, H21.

* İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü (ahmet.ugur@inonu.edu.tr).

** Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü (yusufakbas@kilis.edu.tr).

** Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü (msenturk@kilis.edu.tr).

1. Giriş

Cari işlemler açığı, ülkelerin makro ekonomik dengesini bozduğu için fazla istenmeyen ancak büyümenin gerçekleştiği pek çok ekonomide de yaşanan bir olaydır. Özellikle ham madde ve ara malı alanında dışa bağımlı, enerji kaynakları yetersiz ve düşük teknolojiye sahip gelişmekte olan ülkelerde, cari işlemler açığı sorunu gelişmiş ülkelere göre çok daha fazla yaşanmaktadır. Bu bağlamda; cari açığın azaltılması ya da sürdürülebilir hale getirilmesi Türkiye ve benzer konumda olan ülkeler için büyük önem taşımaktadır. Nitekim, gümrük vergisi ve ÖTV cari açığa mücadele noktasında ön plana çıkmaktadır. Bilindiği üzere; ÖTV, motorlu taşıtlar, tütün ve tütün mamulleri ile alkol ve alkol ürünleri, petrol ve petrol ürünleri ile solvent ürünleri, elektrikli ev aletleri ve son olarak lüks tüketim mallarının imal ve ithalatından alınmaktadır. Bu ürünlerin imalatı Türkiye’de çok az gerçekleştiği için bu ürünler genellikle ithal edilmektedir. Dolayısıyla ÖTV, ithal malı talebini etkilemekte önemli bir araç olarak kullanılabilir. Gümrük vergisi de, Türkiye gümrük bölgesine giren ithal malları üzerinden alınmaktadır. Hem gümrük vergisi hem de ÖTV, ithal malı üzerinden alındığı için cari açığa mücadelede araç olarak tercih edilebilir (www.gib.gov.tr).

Bu çalışmanın amacı, ÖTV’nin cari işlemler açığının finansmanında bir araç olarak kullanılıp kullanılmayacağını belirlemektir. Bu bağlamda, ÖTV oranlarında meydana gelecek artışın cari işlemler açığını etkileyip etkilemediği belirlenmeye çalışılacaktır. Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş bölümüdür. İkinci bölüm, konuyla ilgili literatür çalışmasından oluşmaktadır. Üçüncü bölüm, Türkiye’de 2005:01-2011:12 yılları arasında gerçekleşen cari işlemler açığı ve ÖTV gelirlerinin gelişimini açıklamaktadır. Dördüncü bölüm, çalışmada kullanılan verileri ve yöntemi tanıtmaktadır. Beşinci bölüm, çalışmada kullanılan yöntem sonucunda elde edilen ampirik bulguları kapsamaktadır. Son olarak altıncı bölüm elde edilen sonuçlar ışığında beyan edilen politika önerilerini kapsamaktadır.

2. Literatür Taraması

Literatürde cari işlemler açığı ile ÖTV arasındaki ilişkiyi inceleyen pek fazla çalışma bulunmamaktadır. Çalışmalar daha çok ÖTV yerine bütçe açığı ve mali politikalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu yüzden literatür kısmında ekonomi literatüründe ikiz açıklar olarak ifade edilen cari açık ile bütçe açığı üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. İkiz açık hipoteziyle ilgili iki görüş vardır. Bu görüşler, bütçe açıklarının cari işlemler açığını arttırdığı görüşüne dayanmaktadır. Keynesyen görüş, bütçe açıklarının cari işlemler açığı artışına yol açtığı tezine dayanmaktadır. Bu görüşe göre, bütçe açıklarında meydana gelen bir artış, kamu kesiminin borçlanma talebinin artmasına ve faiz oranlarının yükselmesine yol açmaktadır. Yüksek faiz oranı, kısa vadeli sermaye girişlerini teşvik ederek ulusal paranın değerlenmesine, bu yüzden ithalat eğiliminin artmasına neden olmaktadır. Bu sonuç, dış ticaret açığının ve dolayısıyla cari işlemler açığının artışı anlamına gelmektedir (Barro, 1989: 37-38). Keynesyen görüşün aksine, Ricardocu denklik hipotezi, bütçe açıklarının cari işlemler açığına yol açabileceği tezini reddetmektedir. Bu görüşe göre, bütçe açıkları cari işlemler açığına yol açmamaktadır. Vergi indirimleri nedeniyle bütçe açıklarının artması, ulusal tasarruf seviyesini etkilememektedir (Barro, 1974: 1095-1117). Çünkü iktisadi birimler vergi indirimlerinden kaynaklanan bütçe açıklarının gelecekte vergi artışlarını zorunlu hale getireceğini öngörerek tasarruf yapmayı tercih edeceklerdir. Dolayısıyla bu durumda bütçe açığındaki artış cari açığa yol açmamaktadır (Bartolini ve Lahiri, 2006: 1-7).

Bu konuyla ilgili olarak öncelikle Türkiye üzerine yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalarda ağırlıklı olarak VAR modeli ve eş bütünleşme analizi kullanılmıştır. Yılmaz ve Kaya (2007), 1990-2004 dönemi için aylık veriler kullanarak VAR modeli yardımıyla reel döviz ile dış ticaret dengesi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bulgular, reel kurdaki değişikliğin dış ticaret dengesi üzerinde anlamlı bir etkiye yol açmadığını göstermiştir. Türkiye’de cari açık üzerinde etkili olan faktörleri belirleyebilmek üzere Erdoğan ve Bozkurt (2009)’un 1990-2008 dönemini kapsayan çalışmalarında uygulamış oldukları MGARCH modelleri sonucunda dış ticaret dengesinin ve petrol fiyatlarının cari açık üzerinde önemli derecede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkiz açıklar hipotezi üzerine Türkiye için yapılan analizlere birçok değişken katılmışken yabancı çalışmalarda çok fazla değişken kullanılmamıştır. Yabancı çalışmalarda da genelde VAR modeli kullanılmış ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Kim ve Roubini (2008), ABD’de cari açık, bütçe açığı ve reel döviz kuru arasındaki etkileşimi inceleyen ve 1973:01-2004:01 dönemini kapsayan çalışmalarında uygulamış oldukları VAR analizi sonucunda bütçe açığında kısa dönemde meydana gelen şokun cari işlemler açığı ve reel döviz kurunu arttırdığını tespit etmiştir. Cardi ve Muller (2008), açık ekonomiler üzerine yapmış oldukları 1980-2007 dönemini kapsayan çalışmalarında uygulamış oldukları VAR analizi sonucunda kamu harcamalarının üretim miktarını arttırırken yatırımları azaltıp, cari işlemler açığını arttırdığı sonucunu tespit etmişlerdir. 1979:1-2007:1 döneminde Kanada ekonomisinde reel gelir, tüketim harcamaları ve cari açık arasındaki etkileşimi inceleyen Braeu (2010) yapmış olduğu VAR analizi sonucunda değişkenler arasında eş bütünleşme olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bussiere vd. (2010) ise, 1960-2003 döneminde 21 OECD ülkesi için yapmış oldukları çalışmada uygulamış oldukları OLS modeli sonucunda üretkenlik şokları ve bütçe açıklarının cari açığa neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

3. Türkiye’de Cari Açık ve ÖTV’nin Gelişimi

Türkiye’de son yıllarda cari işlemler açığı sorunu önemini giderek artırmaktadır. Cari açığın finansmanı ile ilgili olarak çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda, ithalatı azaltıp ihracatı artırmak için çeşitli araçlar kullanılmıştır. ÖTV ve gümrük vergisi bu araçlar içerisinde çok sık başvurulan enstrümanlardır. Türkiye’de cari açığın önemli derecede arttığı dönemlerde ÖTV oranlarının artışı hep gündeme gelmiştir. Cari işlemler açığının finansmanında ÖTV oranlarının artırılması ve gümrük tarifeleri değişikliği, bu politikalara alternatif olabilecek olan faiz, döviz kuru, ihracat teşviki, ihracatı ve ihracatın katma değerini artıran politikalara nazaran kısa vadede çözüme ulaştırma rahatlığı bakımından tercih edilmektedir. Özellikle döviz kurunun yükselme eğiliminde olduğu dönemlerde cari açığın olumsuz etkisinin daha da derinleşmemesi için ÖTV oranlarının artırılması can simidi olarak kullanılmaya çalışılmıştır.

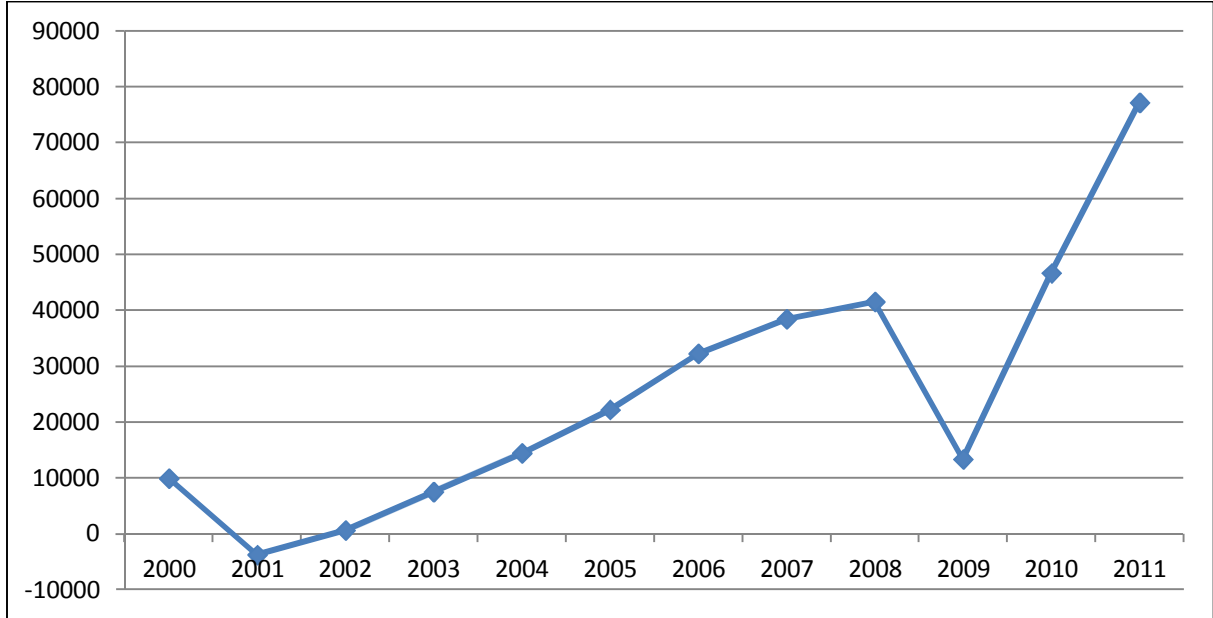
Grafik 1’de 2000-2011 döneminde Türkiye’de cari işlemler açığının gelişimi verilmiştir. Buna göre; 2000 Kasım, 2001 Şubat ve 2008 küresel finans krizi dışında her yıl istikrarlı bir artış görülmektedir. Cari işlemler açığında 2000’li yıllardaki azalış Türkiye’nin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanmakla birlikte, 2009’daki azalış küresel durgunluktan kaynaklanmaktadır. ABD’de başlayan ve neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alan küresel ekonomik kriz nedeniyle, ABD ile doğrudan ve dolaylı olarak ekonomik ilişkisi olan ülkeler de ciddi manada tahrip olmuşlardır. Küresel ekonomik krizin başladığı 2007-2008 döneminde TCMB USD/TL kuru 1.30-1.40 bandında seyrederken 2008 yılından sonra bu bant 1.50-1.60’lara yükselmiştir. İşte döviz kurunda meydana

gelen bu ani artış ve 2008 yılında % 0.7 2009'da ise -%4.7'lik negatif ekonomik büyümenin gerçekleşmesi ithalatı önemli miktarda azaltmıştır.

Reel döviz kurunun yükselmesi ihracatı olumlu yönde etkilerken ihracat için çok önemli pazar olan AB ülkelerinin gelir seviyelerinin düşmesi ihracat üzerinde negatif etkiye sahip olmaktadır. Bunun sonucunda grafik 1'de de görüldüğü üzere, negatif büyümenin yaşandığı 2009 yılında cari açığa daralma meydana gelmiştir.

Cari işlemler açığının 2010 ve 2011 yılında hızla zirve yapması Türkiye'nin toparlanma sürecini göstermektedir. Öyle ki; cari açık ile birlikte Türkiye'nin ekonomik büyüme oranı da artış göstermektedir. Bu durumda açığın nedeni de ortaya çıkmaktadır. Türkiye ihracat için hammadde ve ara malını ithalattan sağlamaktadır. Türkiye'nin ihracattaki performansı, haliyle ithalatını da yukarı yönlü harekete geçirmektedir. Dolayısıyla Türkiye ekonomisinde ihracata dayalı büyüme performansının maliyeti olarak ithalat artışı ve nihayet cari işlemler açığı gösterilebilir.

Grafik 1. Türkiye'de 2000-2011 Dönemi Cari İşlemler Açığının Gelişimi (Milyon USD)



Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) verilerinden yararlanılarak yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

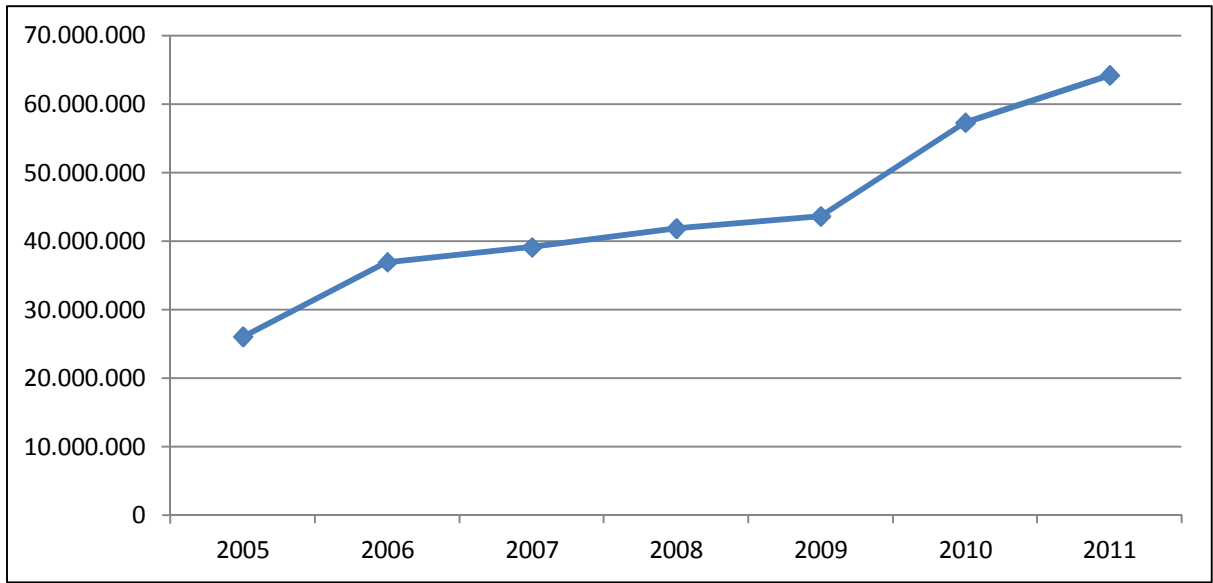
Türkiye'de ihracat ve ithalat'ın bu şekilde dalgalanma göstermesi uluslararası ekonomi literatüründe sıkça kullanılan Marshall-Lerner kuralının gerçekleşmesine bağlıdır. İhracat reel döviz kuru ve yabancı ülkelerin milli gelirine, ithalat ise milli gelir ve reel döviz kuruna bağlı olmaktadır. Buna göre, ihraç malının dış talep esnekliği ile ithal malının iç talep esnekliği toplamı bire eşitse ya da birden büyükse ihracat ve ithalat; reel döviz kuru, yabancı ülke milli geliri ve ulusal milli gelirinden etkilenmektedir (Seyidoğlu, 2003: 435-478).

Türkiye'de cari açığın, ekonomik krizin gerçekleştiği yıl olan 2008'den bir yıl sonra etkilenmesi ise yine uluslararası ekonomi literatüründe sıklıkla kullanılan j-eğrisi ile açıklanabilir. Buna göre, döviz kurunda meydana gelen aşırı dalgalanmaya karşı üreticiler ve tüketicilerin tepkisi zaman almaktadır. Bu nedenle döviz kuru

yükselmeye başladığında, tüketicilerin gecikmeli tepkisi sonucunda, cari açığın zaman içerisinde alacağı değerler grafiğe döküldüğünde j harfine benzeyecektir (Kulkarni ve Clarke, 2009: 1-3).

Grafik 2’de 2005-2011 döneminde Türkiye’de ÖTV gelirlerinin gelişimi gösterilmektedir. Buna göre, ÖTV gelirleri her geçen yıl artış göstermiştir. İlgili dönemde ÖTV gelirlerinin en düşük olduğu yıl 2005 yılı iken, en yüksek olduğu yıl 2010 yılıdır. 2008-2009 döneminde ise ÖTV gelirlerinde fazla bir değişiklik göze çarpmamaktadır. Grafik 1 ve 2 birlikte ele alındığında incelendiğinde cari açık ile ÖTV gelirlerinin hemen hemen aynı doğrultuda hareket ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Grafik 2. Türkiye’de 2005-2011 Dönemi ÖTV Gelirleri (Bin TL)



Kaynak: Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO) verilerinden yararlanılarak yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Cari açığın bu şekilde dalgalanma göstermesi ithal edilen malların yurtiçi talep esnekliğinin yüksek olmasıyla da açıklanabilir. Bu durum, Türkiye’nin fasillara göre ihracat ve ithalatını gösteren Tablo 1’de sunulmaktadır. Buna göre, Türkiye’nin ihraç ettiği ürünler arasında otomotiv ürünlerinin önemli bir yeri vardır. Türkiye’nin kendi ürettiği otomobil markasının olmayışı, buna karşılık otomotiv ihracatının toplam ihracat içerisinde ilk sırada yer alması otomobil üretiminde kullanılan malların ithalinin yüksek seviyede olduğunu göstermektedir. Buna göre, otomotiv ihracatındaki artışa paralel olarak otomotiv üretiminde kullanılan alet, parça ve elektrikli cihaz ve aksamların ithalatında da önemli derecede artış görülmektedir. Ayrıca otomotiv sanayinin tamamlayıcı malı niteliğinde olan mineral yakıtlar ve yağlar ithalatta en önemli fasıl grubu olarak göze çarpmaktadır. Mineral yakıtlar ve yağlar, otomotiv sanayinin tamamlayıcısı niteliğinde olmanın yanında diğer sanayi dallarında hammadde ve yakıt olarak, toplum genelinde ise ısınma kaynağı olarak kullanıldığı için ithalatta ilk sırayı almaktadır.

Tablo 1. Türkiye'nin Fasıl Bazında İhracat ve İthalat Verileri (000 USD)

	Fasıllar	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İhracat	Motorlu Kara Taşıtları	9 566	11 886	15 903	18 326	12 251	13 812	11 777
	Kazan: Makina ve Cihazlar	5 246	6 516	8 781	10 258	8 132	9 413	8 521
	Demir ve Çelik	4 973	6 273	8 372	14 946	7 641	8 740	8 390
	Örme Giyim Eşyası	6 590	6 938	8 022	7 826	6 925	7 731	6 437
	Elektrikli Makina ve Cihazlar	5 423	6 327	7 422	7 971	6 630	7 530	6 260
İthalat	Mineral Yakıtlar	21 255	28 859	33 883	48 281	29 905	38 497	39 267
	Kazan: Makina ve Cihazlar	16 400	18 998	22 570	22 539	17 131	21 266	20 473
	Demir ve Çelik	9 457	11 525	16 182	23 160	11 351	16 120	15 255
	Motorlu Kara Taşıtları	10 552	11 408	12 397	12 789	8 975	13 419	12 710
	Elektrikli Makina ve Cihazlar	9 663	10 881	13 295	13 892	12 243	14 641	12 594

Kaynak: İthalat ile ihracata konu olan en yüksek hacimli fasıllardan seçilerek ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden yararlanılarak yazarlar tarafından düzenlenmiştir.

Türkiye'nin en çok ithal ettiği ürünler arasında yer alan otomotiv ürünleri, elektrikli cihazlar ve mineral yakıtların talebi, ekonomik birimlerin ihtiyaçlarını karşılamada büyük önem arz etmektedir. Ancak bu tür mallar ekonomik birimlerin, vazgeçebileceği ya da tüketimini rahatlıkla kısımlayabileceği mallar olduğu için bu mal gruplarının fiyatlarındaki değişiklikler tüketim miktarını önemli ölçüde etkilemektedir. Nitekim küresel ekonomik kriz döneminde Türkiye'de döviz kurunun yükselmeye başlaması, bu mal gruplarının tüketimini azaltmıştır. Tablo 1'de de görüldüğü gibi bu mal gruplarının ithalatında 2009 yılında önemli miktarda daralma meydana gelmiştir. Bu bağlamda, kurlarda veya ilgili ülkelerin gelirlerinde meydana gelecek bir değişme ihracat ve ithalat miktarını kolayca değiştirebilmektedir. Buna göre, Türkiye'nin ithalatında önemli paya sahip olan bu mal gruplarının iç talep esnekliğinin yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Tüm bu faktörler Türkiye'de cari açığın artmasında önemli bir etkidir.

Türkiye'de ÖTV alınan mallar 4760 sayılı ÖTV kanununda 4 listede belirtilmiştir. I sayılı listede petrol ve petrol ürünleri, doğalgaz madeni yağ ile solvent ürünler yer almaktadır. II sayılı listede, motorlu taşıtlar yer almaktadır. III sayılı listede, tütün ve tütün mamulleri ile alkol ve alkollü içkiler ve gazlı içecekler bulunmaktadır. IV sayılı listede ise elektrikli ev aletleri ile lüks tüketim malları bulunmaktadır. Tablo 2'de ÖTV alınan mal grupları belirtilmiştir. I sayılı liste içerisinde yer alan petrol, doğal gaz ve petrol ile doğal gaz ürünlerinden toplum içerisinde daha kullanılan 95 oktan kurşunsuz benzinde 2005 yılında ÖTV oranı litre başına 1.36 TL'dir. 2006 yılı Aralık ayında bakanlar kurulu tarafından bu tutar değiştirilmemiştir. 2007 yılında litre başına 1.47 TL'ye çıkarılmıştır. 2007, 2008, 2009 ve 2010 yılında sırasıyla litre başına 1.47, 1.45, 1.89 ve 1.89 olarak belirlenmiştir. II sayılı liste içerisinde yer alan motorlu taşıtlardan toplumun daha çok kullanım alanına girdiği, otomobillerde ÖTV oranı, araçların motor gücüne göre belirlenmektedir. Buna göre, motor gücü 1600 cm³den küçük otomobillerde ÖTV oranı 2005 yılından itibaren hiç değişmeyerek % 37 oranında belirlenmiştir. ÖTV oranı, motor silindir hacmi 1600 cm³ ile 2000 cm³ arasında değişen otomobillerde ise 2005 yılından 2011 yılına kadar hiç değişmeyerek % 60 olarak belirlenmiştir. 2011 yılında ise bu oran % 80'e çıkarılmıştır. ÖTV oranı, motor silindir hacmi 2000 cm³den yüksek otomobillerde ise 2005 yılından 2011 yılına kadar değiştirilmeyip % 60 olarak

belirlenmiştir. 2011 yılında ise bu oran artırılarak % 130 olarak belirlenmiştir. III sayılı listede yer alan tütün mamulleri ve alkollü içkilerde farklı bir uygulama yapılmaktadır. Tütün mamullerinde adet ya da gram başına ÖTV uygulanmaktadır. Ayrıca asgari maktu vergi de alınmaktadır.

Alkollü içeceklerde ise litre başına ÖTV alınmaktadır. Buna göre, tütün mamullerinden olan tütün içeren sigaralarda, 2005 yılında ÖTV % 28 olarak belirlenmiştir. Bu oran her geçen yıl artırılarak 2011 yılında % 63 olarak belirlenmiştir. Bunun yanında 2005 yılında tütün içeren sigaralardan adet başına 0.04 TL asgari maktu vergisi alınmaktaydı. Bu tutar 2011 yılında 0.13 TL'ye yükseltilmiştir. Alkollü içecek olan bira, şarap ve rakıda da hem ÖTV hem de TL/litre başına asgari maktu vergi uygulanmaktadır. Tablo 3'den de görüleceği gibi alkollü içeceklerden alınan vergiler her geçen yıl artırılmıştır. IV sayılı listeye bakıldığında fazla değişiklik göze çarpmamaktadır. Buna göre 2005 yılında elektrikli ev aletleri ve lüks tüketim mallarında ÖTV oranı % 20 olarak belirlenmiştir. Bu oran 2006 yılında elektrikli ev aletlerinde % 6,7' ye düşürülmüş, lüks tüketim mallarında ise aynı kalmıştır. Lüks tüketim mallarından alınan ÖTV oranı 2006 yılından bu yana hiç değişmeyerek günümüzde de aynı oranda alınmaktadır. Elektrikli ev aletlerinde ise 2009 yılında bu oran % sıfır (0)'a düşürülmüş, 2011 yılında ise tekrar % 6,7'ye çıkarılmıştır.

Tablo 2. Türkiye'de 2005-2011 Yılları Arasında Gerçekleşen ÖTV Oranları

Yıllar	I Sayılı Liste		II Sayılı Liste			III Sayılı Liste			IV Sayılı Liste				
	95 Oktan Kurşunsuz Benzin	Motorin (Diesel)	1600 cc	1600 -2000 cc	2000 cc	Tütün Ürünleri (Tütün İçeren Sigaralar)	Alkol Ürünleri			Elektrikli Ev Aletleri	Lüks Tüketim Malları	Malları	
							Bira	Şarap	Rakı				
2005	1.36	0.92	37	60	84	28	0.04	63	0.23	51.36	35.84	20	20
2006	1.36	0.92	37	60	84	58	0.06	63	0.23	51.36	35.84	6.7	20
2007	1.47	0.99	37	60	84	58	0.06	63	0.23	-	-	6.7	20
2008	1.45	1.002	37	60	84	58	0.07	63	0.26	50	36	6.7	20
2009	1.89	1.304	37	60	84	63	0.10	63	0.35	55	39.6	0	20
2010	1.89	1.304	37	60	84	69	0.13	63	0.53	87.95	63.4	6.7	20
2011	1.89	1.304	37	80	130	63	0.14	63	0.44	71.5	51.48	6.7	20

Not: 1- Değerler ortalama olarak hesaplanmıştır. 2- ÖTV oranlarının değerlendirilmesinde toplum tarafından en çok kullanılan mal grupları dikkate alınmıştır.

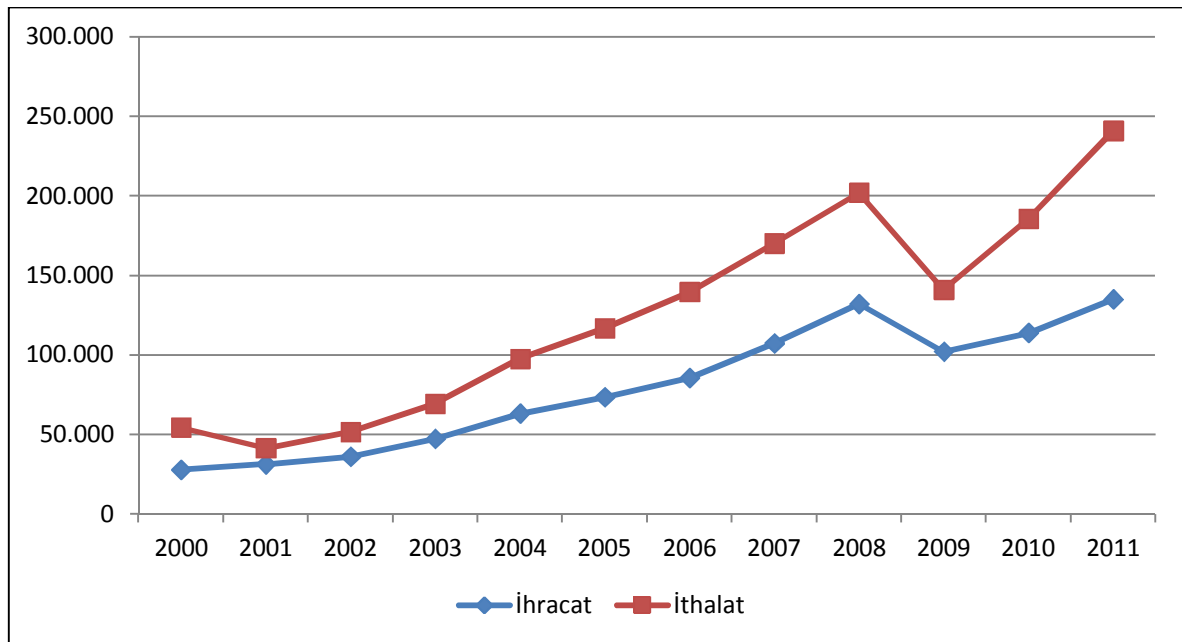
Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB)'den alınan verilerle yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 2 ve grafik 2'de açık bir şekilde görüldüğü gibi vergi oranlarındaki artışa paralel olarak ÖTV gelirleri de artış göstermiştir. Bu durum maliye literatüründe vergi oranıyla vergi geliri arasındaki ilişkiyi belirten Arthur Laffer tarafından ortaya konulan Laffer eğrisiyle açıklanmaktadır. Buna göre vergi oranı belirli bir seviyeye kadar artırılıncaya kadar vergi gelirleri de artmaktadır. Bu seviye optimal vergi haddini vermektedir. Vergi oranları bu seviyeden daha yüksek seviyelere çıkarılırsa vergi gelirleri düşmektedir. Bunun çeşitli

nedenleri olabilir. Toplum kayıt dışı ekonomiye kayabileceği gibi harcama yapmaktan vazgeçebilir. Bütün bu olaylar vergi gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır (Laffer, 2004: 1-3). Bu bağlamda, Türkiye’de vergi oranlarında yaşanan artışa rağmen ÖTV gelirlerinin artması vergi oranlarının makul düzeyde artırılıp, optimal vergi haddinin aşılmadığını ya da verginin konusuna giren malların talep esnekliğinin son derece düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak ÖTV gelirlerinin artması çalışmanın önceki kısımlarında ifade edildiği gibi yalnızca vergi oranlarındaki artışa bağlanamaz. ÖTV gelirlerinin artmasında ithalat miktarındaki artış da etkilidir.

Grafik 3’de Türkiye’nin ithalat ve ihracat miktarının seyri gösterilmektedir. Buna göre, Türkiye’de 2000-2011 döneminde ithalat miktarı ihracat miktarından daima fazla gerçekleşmiştir. Ayrıca, ithalat miktarı 2001 ve 2009 yılı haricinde diğer tüm yıllarda artış göstermiştir. İthalat miktarındaki artış ÖTV gelirlerinin artmasında büyük öneme sahiptir. Ancak 2009 yılında ÖTV gelirleri bir önceki yıla göre fazla bir değişim göstermemiştir. (Bkz. Grafik 2). Bu durum 2009 yılında ithalatta meydana gelen daralmayla açıklanmaktadır. ÖTV gelirlerinin artmasında ithalat miktarındaki büyüme oranının ihracat miktarındaki büyüme oranından daha fazla olması da etkilidir. Bu durum Grafik 4’de gösterilmiştir.

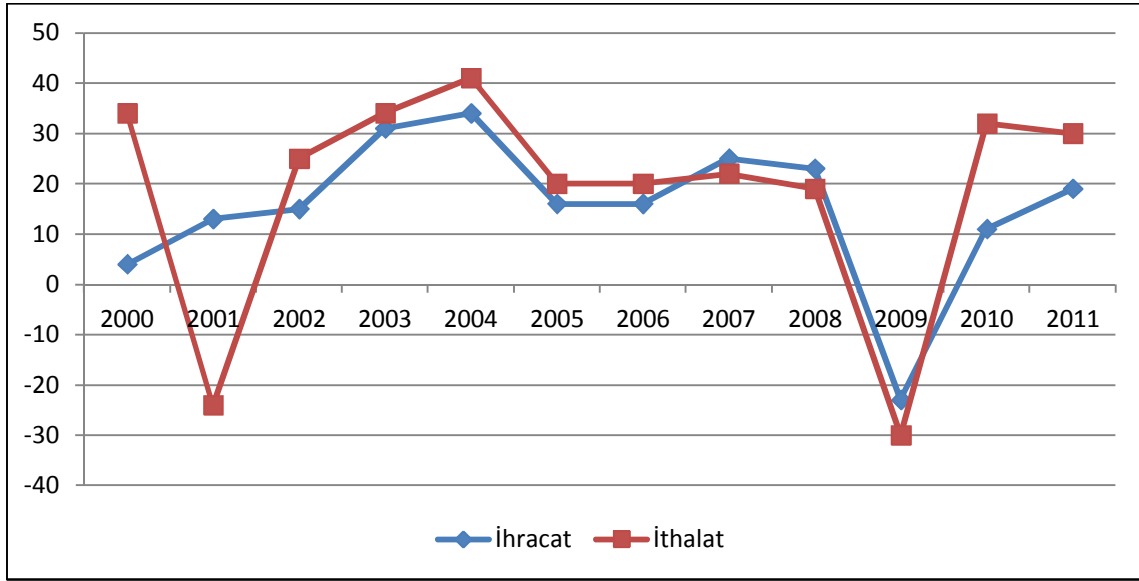
Grafik 3. Türkiye’de İhracat ve İthalatın Gelişimi (Milyon USD)



Kaynak: TCMB verilerinden yararlanılarak yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye’de 1990-2010 döneminde ithalat ve ihracatın %’lik büyümesi grafik 4’de gösterilmektedir. Buna göre, ithalat ekonomik kriz dönemleri dışında ihracata göre daha büyük büyüme oranına sahiptir. Bu durum, çalışmanın önceki kısımlarında da belirtildiği üzere ihracat malı içerisinde ithal malı oranının yüksek oluşuyla açıklanabilir. Ayrıca, 2002 yılı itibariyle ithalat ve ihracatın hemen hemen birlikte hareket ediyor olması da bu iki parametre arasındaki etkileşimi açıkça ortaya koymaktadır. Bütün bu faktörler, cari açığın ve bununla ilişkili olarak ÖTV gelirlerinin artmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle, cari açık ve ÖTV gelirleri arasındaki nedensellik ilişkisinin tespit edilmesi için ilerleyen bölümlerde çeşitli nedensellik analizleri yapılmaktadır.

Grafik 4. Türkiye’de 1990-2010 Dönemi İhracat ve İthalat Büyümesi (%)



Kaynak: TCMB verilerinden yararlanılarak yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

4. Veri ve Metodoloji

Bu çalışmada 2005:1 ve 2011:12 döneminde Türkiye ekonomisinde cari açığı (CD) düşürmeye yönelik uygulanan politikalardan özel tüketim vergisi (ÖTV) ile cari açık değişkenleri arasındaki uzun ve kısa dönemli ilişkiler alternatif nedensellik analizleri kullanılarak irdelenmiştir. Bu bağlamda, cari açığı düşürmeye yönelik alternatif stratejiler içerisinde analizde kullanılmayan diğer değişkenlerin sabit olduğu varsayımı altında cari açıkla ÖTV arasında gerçekleşen ilişkiler tahmin edilmeye çalışılacaktır. Bu ilişkilerin test edilmesinde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) tarafından USD cinsinden yayımlanan cari açık verileri, yine TCMB tarafından yayımlanan aylık ortalama USD/TL kuru dikkate alınarak TL cinsinden hesaplanmış ve analizlerde bu seriler kullanılmıştır. Ayrıca, analizde TL olarak değerlemeye alınan ÖTV verileri de Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO) elektronik veri dağıtım sisteminden temin edilmiştir.

4.1. Birim Kök Testleri

Bu çalışmada, cari açık ve ÖTV serilerinin durağanlıklarını test etmek amacıyla Phillips-Perron (PP) ve Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin (KPSS) birim kök testleri kullanılmıştır.

4.1.1. Phillips-Perron Birim Kök Testi

Phillips Perron (1988), yaklaşımı otokorelasyonun bilinmeyen şekillerinin varlığını ve hata terimindeki şartlı değişen varyans durumunu dikkate almakta ve serisel ilişki için parametrik olmayan bir düzeltme kullanmaktadır (Enders, 2004: 251). PP testi, üç farklı regresyon modeli için gerçekleştirilebilmektedir. Ancak PP testi için en basit model AR(1) aşağıdaki şekilde tanımlanabilir.

$$Y_t = \mu + \phi_1 Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (1)$$

PP testinde yardımcı regresyonların, kesmesiz ve trendsiz, kesmeli ve trendli ve trendli olmasına göre yeniden düzenlenmektedir. Ancak her iki test de kullanılacak modeller için kritik değerler farklı olacaktır. Buradan hareketle, PP testi için kullanılan formül aşağıdaki gibi gösterilebilir:

$$Z_{\alpha} = \mu (\hat{\phi}_1 - 1) - CF \quad (2)$$

PP testinde test istatistiklerinin asimptotik dağılımının serisel korelasyonun katsayıları etkilememesi için t-istatistiğinin dönüştürülmüş biçimi aşağıdaki gibidir (Philips ve Perron,1988):

$$\hat{t}_{\alpha} = t_{\alpha} \left(\frac{\gamma_0}{f_0} \right)^{-1/2} - \frac{T(f_0 - \gamma_0)(s_0(\hat{\alpha}))}{\alpha f_0^{1/2} s} \quad (3)$$

4.1.2. Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin-KPSS (1992) Birim Kök Testi

Kwiatkowski, Phillips, Schmidt, ve Shin (1992) testlerini serinin durağan oldu unu söyleyen boş hipotezi kullanarak, Lagrange Çarpanı üzerine kurmuştur. Bu test ekonometri alanında durağanlık testi olarak ele alınmaktadır. PP testinin hipotezleri hem birim kök hem durağanlığa göre yorumlanırken, KPSS testi sadece durağanlığı söyleyen hipotez üzerine kurulur. KPSS testinde, amaç gözlenen serideki deterministik trendin arındırılarak serinin durağanlaştırılmasıdır. KPSS testinde kurulan birim kök hipotezi PP testleri için kurulan hipotezlerden farklılık gösterir. Boş hipotez serinin durağan olduğunu buna karşılık alternatif hipotez ise seride birim kök olduğunu ima etmektedir (Kwiatkowski, vd. 1992: 159).

Test için denklem şu şekilde oluşturulmaktadır:

$$Y_t = x_t' \delta + u_t \quad (4)$$

Denklemden yer alan x_t' sabit veya sabit ve trendli ifade eden deterministik bileşendir.

4.3. Nedensellik Testleri

Bu çalışmada, cari açık ile ÖTV değişkenleri arasında nedensellik analizini tespit etmek amacıyla Granger nedensellik ve Dolado-Lütkepohl nedensellik analizleri yapılmıştır.

4.3.1. Granger Nedensellik Analizi

Nedensellik üzerine yapılmış; Granger (1969), Sims (1972), Geweke, Meese, Dent (1983) gibi birçok çalışma bulunmaktadır. Bununla birlikte değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisi bulunması durumunda Granger nedensellik testi için Vektör Hata Düzeltme modelinin (VECM) kurulması gerekmektedir (Engle ve Granger, 1987: 256).

Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü belirlemek amacıyla Granger nedensellik testi yapılmıştır. Granger'in nedensellik testi aşağıdaki denklemler yardımı ile yapılmaktadır.

$$Y_t = \sum_{i=1}^m \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^m B_j X_{t-j} + u_{1t} \quad (5)$$

$$X_t = \sum_{i=1}^m \lambda_i X_{t-i} + \sum_{j=1}^m \delta_j Y_{t-j} + u_{2t} \quad (6)$$

Burada m gecikme uzunluğunu göstermekte olup, u_{1t} ve u_{2t} hata terimlerinin birbirinden bağımsız oldukları (white noise) varsayılmaktadır (Granger, 1969: 424-438).

VEC modeli değişkenler arasında kısa dönemli ilişkileri göstermektedir. Bununla birlikte değişkenler düzeyde durağan değil ancak aralarında eş bütünleşme ilişkisi varsa Granger nedensellik analizi için Wald testi yapmak gerekmektedir (Güloğlu, 2009: 43).

4.3.2. Dolado-Lütkepohl Granger Nedensellik Analizi

Değişkenler arasında nedensellik ilişkisini test etmek amacıyla öncelikle Dolado ve Lütkepohl (1996) tarafından geliştirilen değiştirilmiş Wald testi kullanılarak nedensellik analizi yapılmıştır. Dolado-Lütkepohl nedensellik analizinin en önemli avantajı değişkenler arasında nedensellik ilişkisini araştırırken birim kök testlerini göz önünde bulundurmamasıdır. (Booth ve Ciner, 2005). VAR modelinde değişkenlerin I(1) olması χ^2 ve F testlerinin standart olmayan asimptotik dağılmasına yol açmaktadır. Özellikle, Granger nedensellik analizinde kullanılan Wald testi, sistemin eş bütünleşme özelliklerine bağlı olarak standart olmayan dağılımlara yol açabilir.

Standart olmayan asimptotik özelliklerde kullanılan eş bütünleşik VAR süreçleri üzerinde sıfır kısıtlaması, tahmincilerin asimptotik dağılımlarındaki tekilliklere bağlı olabilir. (Lütkepohl, Kratzig, 2004). Dolado-Lütkepohl (1996) değişkenlerin bütünleşik veya eş bütünleşik olup olmamalarını dikkate alan standart Granger nedensellik analizindeki zorlukların üstesinden gelmektedir. Bu yaklaşım bütünleşik-eş bütünleşik VAR katsayılarına asimptotik özellikler gösteren Wald testi uygulamasına bağlıdır (Ege v.d., 2008:5; Ciarreta ve Zarraga, 2009:7-8). Tekillik sorunu optimal gecikmeli kısıtlanmamış VAR modeline ilave gecikme eklenmesiyle VAR katsayılarındaki tekil olmayan dağılım sorununu ortadan kaldırmaktadır. Dolado-Lütkepohl nedensellik analizi VAR modelinde bulunan optimal gecikme uzunluğuna, ilave gecikmelerin eklenmesiyle bu sorundan kurtarmaktadır. Dolado-Lütkepohl Granger nedensellik analizi iki aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak, SBC (Schwarz Bayesian Criterion) kriteri kullanılarak optimal gecikme uzunluğuna sahip VAR (p) modeli tahmin edilmektedir. Daha sonra VAR (p+1) modeli tahmin edilerek değişkenlere yapılandırılmış Wald testi yapılmaktadır. Dolado-Lütkepohl nedensellik analizinde en önemli aşama nedensellik analizinin gecikme sayısına duyarlı olması nedeniyle ilk aşamadır. Buna göre SBC kriteri kullanarak VAR(2) modeli;

$$\begin{bmatrix} \ln otv \\ \ln cd \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \alpha_1 \\ \alpha_2 \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \beta_{11,1} & \beta_{12,1} \\ \beta_{21,1} & \beta_{22,1} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \ln otv_{t-1} \\ \ln cd_{t-1} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \beta_{11,2} & \beta_{12,2} \\ \beta_{21,2} & \beta_{22,2} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \ln otv_{t-2} \\ \ln cd_{t-2} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \varepsilon_{1t} \\ \varepsilon_{2t} \end{bmatrix} \quad (7)$$

olarak ifade edilebilir. Buna göre; $H_0: \beta_{12,1}=0$ şeklinde kurulan sıfır hipotezi ÖTV gelirleri, cari açığın nedeni değildir ve $H_0: \beta_{12,2}=0$ ise cari açık ÖTV gelirinin nedeni değildir şeklinde ifade edilmektedir.

5. Ampirik Bulgular

Bu çalışmada cari açık ve ÖTV değişkenlerine ait serilerin durağanlıklarını test etmek için uygulanan PP ve KPSS testi sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. PP ve KPSS Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	PP Testi				KPSS Testi			
	Düzye Değeri		Birinci Farkı		Düzye Değeri		Birinci Farkı	
	Sabitli	Trend+Sabitli	Sabitli	Trend+Sabitli	Sabitli	Trend+Sabitli	Sabitli	Trend+Sabitli
ÖTV	-1.297	-3.88921	-12.7179	-12.3514	1.17552	0.170778	0.15117	0.15182
CD	-1.935	-3.03079	-12.3687	-12.5979	0.60129	0.187759	0.05070	0.0238

Not 1: Sabit için LM istatistiği asimptotik kritik değeri sabit de %1,%5 ve %10 anlam seviyesinde sırasıyla -3.511262, -2.896779 ve -2.585626'dir. Sabit+trend için %1,%5 ve %10 anlam seviyesinde sırasıyla -4.072415, 3.464865 ve -3.158974'dir. (PP testi).

Not 2: Sabit için LM istatistiği asimptotik kritik değeri sabit de %1,%5 ve %10 anlam seviyesinde sırasıyla 0.739, 0.463 ve 0.347'dir. Sabit+trend için %1,%5 ve %10 sırasıyla 0.21600, 0.1460 ve 0.1190'dir. (KPSS testi).

PP ve KPSS birim kök testleri sonucunda cari açık ve ÖTV değişkenlerinin düzeyde durağan olmadıkları, birinci farkı alındıklarında durağan hale geldikleri anlaşılmaktadır. Bu yüzden her iki değişkenin eş bütünleşme dereceleri I(1)'dir.

Tablo 4. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Hipotez	MWALD	P değeri	Nedensellik
ÖTV → CD	3.0575	0.0528	Red
CD → ÖTV	6.980610	0.0003	Kabul

MWALD testi sonuçlarına göre ÖTV'den cari açığa doğru bir nedensellik tespit edilememiştir. Ancak cari açıktan ÖTV'ye doğru bir nedensellik tespit edilmiştir.

Tablo 5. Dolado-Lütkepohl Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Hipotez	Gecikme uzunluğu	MWALD	p-değeri	Nedensellik
ÖTV → CD	1 (59.850)*	1.4927	0.2233	Red
CD → ÖTV		4.353	0.0075	Kabul

Dolado-Lütkepohl Granger Nedensellik testi sonuçları MWald testi sonuçlarını doğrulamaktadır. Buna göre cari açıktan ÖTV'ye doğru bir nedensellik ilişkisi mevcuttur. Cari açıktan meydana gelen bir değişimin ÖTV gelirlerini etkilemesi kaçınılmazdır. Ödemeler bilançosu dengesi hesaplarının en önemli kalemlerinden biri olan cari işlemler dengesi, dış ticaret dengesi ile gelir ve transfer hesabından oluşmaktadır. Türkiye'de cari açığın önemli bir kısmı dış ticaret açığından kaynaklanmaktadır. Öyle ki; dış ticaret açığı genelde cari açıktan fazla gerçekleşmektedir. Bu açık gelir ve transfer hesaplarıyla kapatılıp cari işlemler dengesini kısmen azaltmaktadır (Bkz. Grafik 1-3).

Türkiye'nin dış ticaret açığı cari açığından fazla gerçekleşmektedir. Cari işlemler dengesinde yer alan diğer kalemlerin –*turizm gelirleri*- pozitif bakiye vermesi sonucunda cari açık, dış ticaret açığına göre daha düşük kalmaktadır. Bu sonuçlar, Türkiye'de mal ithalatının, cari açığın artmasında ne kadar önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Nitekim, mal ithalatındaki artış ÖTV gelirlerini de etkilemektedir. (Bkz. *tablo 2*). Türkiye bu malların üreticisi değil, ithalatçısı olduğu için ÖTV gelirlerinin artması doğal karşılanmaktadır.

Ancak, tersi durum geçerli değildir. Bir başka ifadeyle, ÖTV gelirlerindeki bir değişme cari açığı açıklamada zayıf kalmaktadır. Vergi oranlarının artmasına karşılık vergi gelirlerinin de artış göstermesi iki nedene dayanmaktadır. Bunlardan ilki, verginin konusu olan malın talep esnekliğinin çok düşük olmasıdır. ÖTV'ye konu olan mal grubu, çoğunlukla zorunlu ihtiyaçları karşılayan mallar olmayıp, daha çok orta-üst gelir seviyesinde bulunan kişilerin tüketmiş olduğu mallardır. Ekonomik birimler, çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bu malları kullanmak zorunda olsalar bile bu malları kullanmaktan kolayca vazgeçebilir ya da bu malların kullanımını azaltabilirler. Ancak, ÖTV'ye konu bir diğer mal grubu olan alkollü içkiler ile tütün mamulleri daha çok bağımlılık yapan mallardır. Dolayısıyla, ilgili tüketiciler kolayca vazgeçememektedir.

Aynı şekilde, ÖTV konusuna giren petrol ürünleri ile doğalgaz gibi ürünler ekonomik birimlerin ulaşım, ısınma, sanayi sektöründe hammadde vb. ihtiyaçlarını karşılamada kullandığı mal niteliğine bürünmüştür. Öyle ki; petrol ve doğal gaz ürünleri de ekonomik birimler tarafından kolayca vazgeçilebilecek mallar değildir. Ekonomik birimler, fiyat değişimlerine karşı tepki olarak tüketim miktarlarını değiştirirse bile ihtiyaçlarını karşılamak için belirli oranda bu malları kullanmak zorundadırlar. Öz olarak, ÖTV oranındaki artışa rağmen bu malların tüketim miktarındaki artış doğal karşılanmaktadır. Vergi oranlarının ve vergi gelirlerinin birlikte artmasının bir diğer nedeni de, vergi oranının henüz optimum vergi haddi sınırını geçmemesidir. Bu durum, çalışmanın önceki bölümlerinde Laffer eğrisi ile açıklanmıştır. Bu bağlamda, ÖTV oranlarının ithal malların talebini kısacak derecede aşırı miktarda artırıldığı söylenemez.

6. Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye'de 2005:01-2010:12 dönemleri arasında cari açık ile ÖTV arasında nedensellik olup olmadığı test edilmiş ve ÖTV'nin cari açığa çözüm olup olmayacağı tartışılmıştır. Bu bağlamda, cari açık ve ÖTV'ye ait serilerin durağanlıklarını test etmek için PP ve KPSS birim kök testleri uygulanmıştır. Bu testler sonucunda cari açık ve ÖTV'ye ait serilerin durağan bir yapıya sahip olmadıkları, serilerin birinci farklarının alındığında durağan hale geldikleri tespit edilmiştir. Birim kök testleri dışında, çalışmada kullanılan değişkenler arasında nedensellik ilişkisinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla geleneksel Granger Nedensellik testi ve Dolado-Lütkepohl Granger Nedensellik testi yapılmıştır. Bu testler sonucunda cari açıktan ÖTV'ye doğru pozitif yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Buna göre, ilgili dönemde Türkiye'de cari açığın ÖTV'nin nedeni olduğu ve cari açık arttığı dönemlerde ÖTV gelirlerinin de artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Cari açıkla birlikte ÖTV gelirlerinin artış göstermesi çalışmanın önceki kısımlarında da belirtildiği gibi normal karşılanmaktadır. Cari açığın önemli bir miktarı mal ithalatından kaynaklanmakta ve ÖTV de, cari açığa neden olan mallardan alınmaktadır. Dolayısıyla, mal ithalatında meydana gelen artış ÖTV gelirlerini de pozitif yönde etkilemektedir. Bunun yanında, çalışmanın sonucunda ÖTV'den cari açığa doğru bir nedensellik ilişkisinin

tespit edilemeyişi farklı şekillerde yorumlanabilir. Cari açık, sadece ÖTV'den etkilenmeyecek kadar karmaşık, aynı zamanda dinamik bir yapıya sahiptir. Dinamik bir yapıya sahip oluşu ülke ekonomisinin gelişmişlik düzeyiyle alakalıdır. Gelişmekte olan ülkelerin ithalatı daha çok ara malı, yatırım malı, teknoloji, bilgi ve bilişim teknolojilerine yönelik mal ve hizmetlerin ithalatından oluşmaktayken, bu ülkeler gelişim safhalarını tamamlayıp gelişmiş ülkeler kategorisine dahil olduğu zaman ekonomilerinde görülecek cari açık daha çok finansal hareketlerden kaynaklanacaktır.

Nitekim ÖTV oranına yapılacak artışlarla cari açığı finanse etmenin tek başına başarılı olması beklenmemektedir. ÖTV, cari açığın finansmanında daha çok talep yönünü dikkate almaktadır. ÖTV oranında yapılacak artışlarla ithal malı talebi azaltılmaya çalışılmaktadır. Ancak, cari açığı azaltmak için arz da, talep kadar önemlidir. Bunun için de, faiz, döviz kuru, ihracat teşviki, ihracatı canlandırıcı ve ihracatın katma değerini artıran politikalar son derece önemlidir. Yerli otomobil ve uçak üretimi, yerli savunma sanayinin geliştirilmesi, petrole karşı alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi son zamanlarda karar organların üzerinde ısrarla durduğu konuların başında gelmektedir. Bu projelerin hayata geçirilmesi uzun yıllar alabilmektedir. Yine de, ısrarla üzerinde durulması ve şartlar ne olursa olsun hayata geçirilmeye çalışılıp bu konuda taviz verilmemesi, cari açığın finansmanı ve azaltılması için çok büyük önem arz etmektedir.

Kaynakça

Barro, Robert J., (1974), "Are Government bonds Net Wealth?" *Journal of Political Economy*, Vol: 82, No:6.

Barro, Robert J., (1989), "Ricardian Approach to Budget Deficits" *Journal of Economic Perspectives*, Vol:3, No:2.

Bartolini, L. ve Lahiri, A., (2006), "Twin Deficits, Twenty Years Later", *Federal Reserve Bank of New York, Current Issues in Economics and Finance*, Vol. 12 (7), ss. 1-7.

Booth, G.G. ve Ciner, C., (2005), "German Dominance in the European Monetary System: a Repriseusing Robust Wald Test", *Applied Economic Letters*, Vol. 12(8), ss. 463-466.

Braeu, R., (2010), "Consumption Tilting and The Current Account: Evidence from Canada", *International Review of Economics and Finance*, Vol. 19, ss. 304–312.

Bussiere M., Fratzscher M. ve Muller G.J., (2010), "Productivity Shocks, Budget Deficits and the Current Account", *Journal of International Money and Finance*, Vol. (29), ss.1562–1579.

Cardi, O. ve Muller, G.J., (2010), "Habit Formation and Fiscal Transmission In Open Economies", *Ecole Polytechnique, Centre National de la Recherche Scientifique, Department D'Economie*,
http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/54/44/84/PDF/cahier_de_recherche_2010-32.pdf.

Ciarreta, A. ve Zarraga, A., (2009), "Electricity Consumption and Economic Growth: Evidence from Spain", *Applied Economics Letter*, Vol. 18, ss:1-36.

Dolado, J.J., Lutkepohl, H., (1996), "Making Wald Test Work for Cointegrated VAR Systems" *Econometric Reviews*, Vol. 15, ss. 369-386.

Ege, İ., Nazloğlu, Ş. ve Bayrakdaroğlu, A., (2008), " Financial Development and Economic Growth: Cointegration and Causality Analysis for the Case of Turkey", *Management and Administration Research Center, Working Paper No: 2008-04*, ss. 1-15.

Enders, W., (2004), "Applied Econometric Time Series", *John Wiley ve Sons Ltd., England*.

Engle, R.F. ve Granger C.W.J., (1987)., "Cointegration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing", *Econometrica*, Vol. 55, pp. 251–276.

Erdoğan, S. ve Bozkurt, H., (2009), “Türkiye’de Cari Açığın Belirleyicileri: MGARCH Modelleri İle Bir İnceleme”, *Maliye Finans Yazıları*, Sayı:84 ss. 135-172.

Granger, C.W.J., (1969), “Investigating Causal Relation by Econometric and Cross-Sectional Method”, *Econometrica*, Vol. 37, pp. 424–438.

Güloğlu, B., (2009), “Doğrusal Zaman Serileri Analizi Yayınlanmamış Ders Notları”, Pamukkale Üniversitesi, *Ekonometri Yaz Seminerleri*.

Geweke, J., Meese, R. ve Dent, W. T., (1983), “Comparing Alternative Tests of Causality in Temporal Systems: Analytic Results and Experimental Evidence”, *Journal of Econometrics*, Vol. 21, pp. 161- 94.

Kim, S. ve Roubini, N., (2008), “Twin Deficit or Twin Divergence? Fiscal Policy, Current Account, and Real Exchange Rate in the U.S.”, *Journal of International Economics*, Vol. (74) ss. 362–383.

Kulkarni, K. ve Clarke, A., (2009), “Testing the J-Curve Hypothesis” Case Studies from around the World”, *International Economics Practicum*,
http://www.kulkarnibooks.com/assets/downloads/kishore_papers/paper_with_andrew_calrke_on_J-curve_and_kulkarni_hypothesis.pdf

Kwaitkowski, D., Phillips, P.C.B., Schmidt, P. ve Shin, Y., (1992). “Testing the Null Hypothesis of Stationarity against the Alternative of a Unit Root: How Sure are We that Economic Time Series have a Unit Root?”, *Journal of Econometrics*, Vol. 54. ss. 159–178.

Laffer, A. B., (2004), “The Laffer Curve: Past, Present, and Future”, Retrieved from The Heritage Foundation, <http://www.heritage.org/Research/Taxes/bg1765.cfm>.

Lutkepohl, H. ve Kratzig, M., (2004), “Applied Time Series Econometrics (Themes in Modern Econometrics)”, Cambridge University Press.

Phillips, P.C.B. ve Peron, P., (1988), “Testing for a Unit Root in Time Series Regression”, *Biometrika* Vol. 75, ss. 335-346.

Seyidoğlu, H., (2003), “Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama” Geliştirilmiş 15.Baskı, Güzem Yayınevi, İstanbul.

Sims, C.A., (1972)., “Money, Income and Causality”, *American Economic Review*, Vol. 62, pp. 540–552.

Yılmaz, Ö. ve Kaya V., (2007), "İhracat, İthalat ve Reel Döviz Kuru İlişkisi: Türkiye İçin Bir VAR Modeli", İktisat İşletme ve Finans, Cilt. 22 Sayı. 250, ss. 69-84.

İnternet Kaynakları

www.tcmb.gov.tr

www.bumko.gov.tr

www.gib.gov.tr

www.tuik.gov.tr